

เมื่อมีช้าง ก็ต้องมีคน

เราจะไม่เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง

(เพราะเราเลือกทั้งคู่)

จกคล้าย วรพงษ์

แม้เราจะยกย่องให้ ช้าง เป็นสัตว์ประจำชาติ แต่
ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า บ่อยครั้งคนกับช้างก็มีปัญหา
กระทบกระทั่งกัน ตั้งแต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ จนกระทั่ง
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตไปถึงล้มหายตายจากไป
โดยเราจะได้ยินข่าวบ่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงฤดู
แล้ง เรื่องช้างออกมาจากป่า นुकเข้าไปในเรือกลสวนไร่
นา ทำอาหารกิน หรือทำแม้กระทั่งค้ำยอยู่ช้างที่เก็บพืช
ผล ทำลายบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้างป่าในบางพื้นที่จึง
ไม่สู้จะดีนัก

เห็นได้ชัดคือ ที่ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี โดย
ตั้งแต่ปี 2538-2546 ช้างป่าในพื้นที่ดังกล่าวถูกฆ่า
ตายนับ 10 ตัว ถือเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงอย่างยิ่ง
โดยปี 2538-2542 นั้น ช้างถูกฆ่า 4 ตัว เป็นช้างใหญ่
มากในสังคมไทย ขณะเดียวกันกระแสการอนุรักษ์สัตว์
ป่าก็ได้รับการพูดถึงมากขึ้น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหา
ภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้มีพระราชดำรัส
พระราชทานเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2542 ความว่า
"...ช้างควรอยู่ในป่า เพียงแต่ต้องทำให้ป่านั้นมีอาหาร
ช้างเพียงพอ การปฏิบัติคือ ให้ไปสร้างอาหารช้างใน
ป่าแปลงเล็กๆ และกระจาย กรณีช้างออกมาที่ชายป่า
ต้องให้ความปลอดภัยกับช้างป่า"

ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ให้ทุกหน่วยงานหันหน้าเข้า
มาเพื่อจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าใน
พื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีอย่างเป็นรูปธรรม

ราว 5 โมงเย็น อากาศกำลังดี แดดเริ่มลมตก รถ
กระบะสำหรับนำนักท่องเที่ยวดูช้างป่า ในอุทยาน
แห่งชาติกุยบุรีเข้ามาประจำกันเตรียมพร้อม ตรงจุด
ปล่อยรถ ใกล้กับที่ทำการอุทยานฯ ซึ่งวันนั้นมีแขกพิเศษ
ชื่อ จงคล้าย วรพงศธร รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ
สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ร่วมทริปชมช้างด้วย

รถวิ่งไปตามถนนเส้นเล็กๆ ที่ไม่ถูกตกแต่งอะไรมาก
นัก 2 ชั่วโมงเป็นป่าโปร่งสลับกับป่าทึบหนา ความ
ขรุขระของถนนทำให้ทั้งคนนั่งและยืนในรถ ต้องตื่น
ตัวอยู่ตลอดเวลา

ใช้เวลาไม่นานนักก็ถึงเนินจุดชมช้างป่าและกระทิง
เป็นเนินเตี้ยๆ แต่สามารถมองไปรอบๆ ได้ 360 องศา
ที่โชคดีมากในวันนั้นคือ ทั้งช้างโขลงย่อยๆ ราว 10
กว่าตัว และกระทิงฝูงใหญ่เกือบ 30 ตัว ออกมาเล็ม
หญ้าเหมือนต้องการจะโชว์ถึงความอลังการแห่งพวก
พ้องตัวเอง

นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ ต่างตื่นตะลึงกับความ
งดงามที่อยู่ตรงหน้า

ทุกคนยืนมองกันเจิบๆ เหมือนจะซึมซับเอาความ
งดงามอลังการเอาไว้ให้มากที่สุด

นายจงคล้ายกล่าวว่า ดีใจที่เห็นทั้งโขลงช้างป่า
และเหล่าฝูงกระทิง ซึ่งก็เชื่อว่ามาแบบนี้แล้วจะได้
เห็นทุกวัน ถือว่าโชคดีมาก แต่ที่ดีใจไปกว่านั้นก็คือ
สามารถทำให้ชาวบ้านจากที่เคยทั้งเกลียด ทั้งกลัวช้าง
จากที่พวกมันเคยออกจากป่าไปบุกทำลาย บ้านเรือน
และพืชผลในไร่ หารสารพัดวิธีป้องกัน แม้กระทั่งบาง
ครั้งทนไม่ได้ถึงกับต้องแอบฆ่า ซึ่งแน่นอนว่าเป็นเรื่อง
ผิดกฎหมาย เพราะช้างเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

เมื่อมีช้าง

เราจะไม่เลือกเอาอย่าง

(เพราะ)

ทุกคนยืนมองกันเงียบๆ เหมือนจะซึมซับเอาความงดงามอลังการเอาไว้ให้มากที่สุด

นายจงดล้วยกล่าวว่า ดีใจที่เห็นทั้งโขลงช้างป่า และเหล่าฝูงกระทิง ซึ่งก็ใช่ว่ามาแบบนี้แล้วจะได้เห็นทุกวัน ถือว่าโชคดีมาก แต่ที่ดีใจไปกว่านั้นก็คือสามารถทำให้ชาวบ้านจากที่เคยทั้งเกลียด ทั้งกลัวรังจากที่พวกมันเคยออกจากป่าไปบุกรุกทำลาย บ้านเรือน และพืชผลในไร่ ไร่สาธิตวิธีป้องกัน แม้กระทั่งบางครั้งทนไม่ได้ถึงกับต้องแอบฆ่า ซึ่งแน่นอนว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมาย เพราะช้างเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

“กรมอุทยานแห่งชาติได้นำเอาแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 เรื่อง การสร้างแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารให้ช้างป่าในป่า เราได้เข้าไปขุดบ่อสำหรับเป็นแหล่งน้ำให้ช้างสำหรับช่วงฤดูแล้ง ปลุกพืชอาหารสำหรับช้างในป่าบริเวณที่ช้างอาศัยอยู่ ซึ่งก็ถือว่าได้ผลพอสมควร ทุกวันนี้ ถือว่าพื้นที่รอบๆ อุทยานแห่งชาติกุยบุรีนั้น มีช้างออกจากป่ามาทำลายพืชผล และบ้านเรือนชาวบ้านน้อยมาก” นายจงดล้วยกล่าว

วิธีการแก้ปัญหา การกระทบกระทั่งระหว่างคนกับช้างป่าไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะไม่ว่าคนและช้างก็ถือเป็นชีวิตที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน และเราก็ไม่สามารถจะเลือกได้ว่า จะเอาและไม่เอาอะไร

เพราะเราต้องการเลือกทั้งสองอย่างไปพร้อมๆ กันนั่นเอง

วิธีการบริหารจัดการแม้จะยาก แต่ไม่ใช่ว่าจะทำได้

เมื่อทำให้ช้างไม่ออกมารบกวน ไร่สวนชาวบ้านได้ ในระดับหนึ่งแล้ว โอเคเปิดพื้นที่อุทยานบางส่วนที่สามารถเปิดได้ เพื่อให้ประชาชนเข้าไปชมการใช้ชีวิตบางส่วนของฝูงสัตว์ในป่าธรรมชาติ แบบกึ่งซาฟารี อย่างที่หลายๆ ประเทศทำกัน โดยให้ภาคเอกชน ซึ่งในที่นี้หมายถึงชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งส่วนหนึ่งเคยได้รับผลกระทบกับการที่ช้างป่าออกไปทำลายพืชผลในท้องไร่ของตัวเอง พวกเขาพร้อมตัวกันเป็นกลุ่ม เข้ารับการอบรม วิธีการปฏิบัติการณ์นำนักท่องเที่ยวเข้าไปชมฝูงสัตว์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ในจุดที่เหมาะสม ซึ่งอุทยานฯ กำหนดไว้

กิจกรรมดังกล่าวนี้เริ่มต้นตั้งแต่ตอนเช้า จนถึงหกโมงเย็น

ชาวบ้านจะนำรถเปิดประทุน (รถกระบะ) มาเข้าคิวรับนักท่องเที่ยว คิดค่าบริการ คันละ 850 บาท ต่อเที่ยว โดยรถแต่ละคันรับนักท่องเที่ยวได้ 8-10 คน

เวลานี้ มีรถบริการนักท่องเที่ยวทั้งหมด 50 คัน

“ถึงอย่างนั้นการแก้ปัญหา เพื่อไม่ให้ช้างออกจากป่ามาทำลายพืชผลชาวบ้านก็ยังคงมีอยู่บ้าง การแก้ปัญหาเรื่องนี้ก็ยังไม่สิ้นสุด” รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติฯ กล่าว

ศูนย์เฝ้าระวังช้างป่า ด้วยระบบเตือนภัยล่วงหน้า

เมื่อปี 2561 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ร่วมกับบริษัท ทรูฟ เอช ยูนิเวอร์แซล คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ได้ทำบันทึกข้อตกลง (เอ็มโอยู) ร่วมกัน เพื่อร่วมมือทำโครงการเฝ้าระวังช้างป่าด้วยระบบเตือนภัยล่วงหน้าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า และเพื่อรวบรวมสถิติ จัดทำข้อมูลของประชากรช้างป่าและสัตว์อื่นๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีที่ออกหากินในพื้นที่เกษตรกรรม รวมทั้งเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

ภายใต้เอ็มโอยุ่ดังกล่าวนี้ ได้มีการตั้งศูนย์ปฏิบัติการเฝ้าระวังช้างป่าด้วยระบบเตือนภัยล่วงหน้าในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการเฝ้าระวังช้างป่าแบบตอบสนองทันที

โดยมีการติดตั้งกล้องถ่ายภาพอัตโนมัติจำนวน 25 ชุด รวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพ

ช้าง ก็ต้องมีคน

ดกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง
(เพราะเราเลือกทั้งคู่)

www.facebook.com/ScoopMati
ประชาชน

9,630 ตัน ยางพารา 138 ตัน มะม่วง 24 ตัน กล้วย 39 ตัน ชนุน 22 ตัน ปาล์ม 8 ตัน มะพร้าว 10 ตัน และ มะละกอ 11 ตัน

หลังจากที่เจ้าหน้าที่ติดตั้งกล้องทั้ง 19 ตัวเสร็จ พบ ช้างป่า 507 ครั้ง ช้างป่าผ่านกล้อง 312 ครั้ง ไม่ผ่าน กล้อง 195 ครั้ง ซึ่งจากการผ่านกล้องทั้ง 312 ครั้งนั้น เกิดความเสียหายต่อพืชผลเกษตรกรเพียง 2 ครั้ง และ

มีบริการนักท่องเที่ยวทั้งหมด 50 ด้วยกัน โดยเน้นการแก้ปัญหา เพื่อไม่ให้ช้างออกจากพื้นที่พิชผลชาวบ้านก็ยังคงมีอยู่บ้าง การแก้ปัญหาเรื่องนี้ก็ยังไม่สิ้นสุด” รองอธิบดีกรมวนนันทศาสตร์ กล่าว

เผ่าละว้างช้างป่า

ระบบเตือนภัยล่วงหน้า

ปี 2561 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ร่วมกับบริษัท ทรูฟ เอช ยูนิเวอร์แซล คอมมูนิเคชั่น จำกัด ได้ทำบันทึกข้อตกลง (เอ็มโอยู) ร่วมมือกันทำโครงการเผ่าละว้างช้างป่าด้วยระบบเตือนภัยล่วงหน้าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูบรี เพื่อประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่า และเพื่อรวบรวมสถิติ จัดทำข้อมูลของการช้างป่าและสัตว์อื่นๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูบรีที่ออกหากินในพื้นที่เกษตรกรรม รวมทั้งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูบรี

โดยมีการติดตั้งกล้องถ่ายภาพอัตโนมัติจำนวน 25 ชุด รวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพ

ของเจ้าหน้าที่ในการเผ่าละว้างช้างป่า เช่น การหาอุปกรณ์สนาม และเครื่องแบบ การอบรมใช้งานระบบเผ่าละว้าง และแอปพลิเคชัน รวมทั้งเทคนิคการผลักดันช้างป่าให้กับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรเป้าหมาย การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เช่น การทำป้ายประชาสัมพันธ์ระบบเตือนภัย เพื่อเผ่าละว้างช้างป่า

นอกจากนี้ ก็จะมีการสร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร รวมถึงแหล่งดินโป่งให้ช้างป่าในพื้นที่ป่าที่ช้างอยู่จริงๆ กลางป่า ไม่ใช่แค่ทำเอาไว้ขอบป่าใกล้กับชุมชนหรือทำตามความสะดวกของผู้ที่อยากจะทำเหมือนเช่นก่อนๆ

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2561 ถึงราวเดือนพฤษภาคม 2562 ระยะเวลาประมาณ 7 เดือนนี้ อุทยานแห่งชาติภูบรีสามารถติดตั้งกล้องดักถ่ายภาพสัตว์ป่าได้แล้ว 19 ตัว สามารถถ่ายภาพช้างป่าได้ 312 ครั้ง เป็นภาพช้างป่าที่เดินผ่านกล้อง ทั้งหมด 689 ภาพ จำแนกเป็นช้างป่าได้ ทั้งหมด 52 ตัว

“จากจำนวนภาพถ่าย 312 ครั้งนั้น อุทยานแห่งชาติภูบรีได้ส่งเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการผลักดันช้างป่าเข้าไปผลักดันช้างให้กลับเข้าป่าจำนวน 258 ครั้ง ส่วนอีก 54 ครั้ง ช้างเดินผ่านด้านอื่นๆ และเดินวกกลับมาผ่านกล้อง จึงไม่ต้องส่งชุดปฏิบัติการเข้าไปดำเนินการผลักดัน ซึ่งจากการส่งชุดปฏิบัติการเข้าไปดำเนินการทั้ง 258 ครั้งนั้น สามารถป้องกันความเสียหายพืชผลทางการเกษตรให้กับเกษตรกรได้สำเร็จ จำนวน 256 ครั้ง ส่วนอีก 2 ครั้ง ทำไม่สำเร็จ นั่นคือ ช้างเดินไปถึงพื้นที่เกษตรกรรมชาวบ้านได้ก่อน และทำลายมะม่วง 3 ต้น กับสับปะรดอีก 30 ต้นด้วยกัน” รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติกล่าว

เมื่อมีการเปรียบเทียบความเสียหายของพืชผลของเกษตรกร ก่อนติดตั้งกล้องดักถ่ายภาพสัตว์ป่า กับหลังติดตั้งกล้อง พบว่า ก่อนติดตั้งกล้องนั้น พบช้างป่า 394 ครั้ง พบความเสียหายของเกษตรกรทั้งสิ้น 168 ครั้ง โดยพืชผลที่ได้รับความเสียหายได้แก่ สับปะรด

9,630 ต้น ยางพารา 138 ต้น มะม่วง 24 ต้นกล้วย 39 ต้น ขนุน 22 ต้น ปาล์ม 8 ต้น มะพร้าว 10 ต้น และ มะละกอ 11 ต้น

หลังจากที่เจ้าหน้าที่ติดตั้งกล้องทั้ง 19 ตัวเสร็จ พบช้างป่า 507 ครั้ง ช้างป่าผ่านกล้อง 312 ครั้ง ไม่ผ่านกล้อง 195 ครั้ง ซึ่งจากการผ่านกล้องทั้ง 312 ครั้งนั้น เกิดความเสียหายต่อพืชผลเกษตรกรรมเพียง 2 ครั้ง และที่ไม่ผ่านกล้อง 195 ครั้งนั้น เกิดความเสียหาย ต่อพืชผลทางการเกษตร 30 ครั้ง

รวม 7 เดือน พบช้างที่ผ่านและไม่ผ่านกล้องทั้งหมด 507 ครั้ง ไม่พบความเสียหาย 475 ครั้ง พบความเสียหาย 32 ครั้ง พืชผลที่ได้รับความเสียหายก็คือ สับปะรด 620 ต้น ยางพารา 27 ต้น มะม่วง 3 ต้น กล้วย 4 ต้น ปาล์ม 10 ต้น และ มะละกอ 1 ต้น

หลักการทำงานของกล้อง

ถ่ายภาพอัตโนมัติ

เป็นเรื่องของการเอาเทคโนโลยีมารวมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยกันดูแลพื้นที่ และเผ่าละว้างในทรัพย์สินของตัวเองอันเกิดจากช้างป่า นั่นคือนอกจากการเฝ้ากล้องไปติดยังจุดต่างๆ แล้ว จะมีเสาโทรศัพท์ เชื่อมและส่งสัญญาณภาพไปยังโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟน ผ่านแอปพลิเคชันที่สร้างเอาไว้

“เราจัดการอบรมการมีส่วนร่วมในการดูแลเผ่าละว้างช้างป่าในพื้นที่ให้ชาวบ้าน ซึ่งโดยพื้นฐาน ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนหนึ่งใช้สมาร์ตโฟนอยู่แล้ว ทุกคนก็จะโหลดแอปพลิเคชันไว้ในโทรศัพท์ของตัวเอง เมื่อมีช้างเดินผ่านกล้อง ซึ่งอาจจะคาดคะเนได้ว่ากำลังจะออกจากป่าเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน กล้องจะบันทึกภาพเอาไว้ส่งสัญญาณไปยังศูนย์ปฏิบัติการเผ่าละว้างช้างป่า ซึ่งศูนย์ก็จะประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่หน่วยปฏิบัติการผลักดันช้างออกจากพื้นที่อีกต่อหนึ่ง สำหรับในส่วนของประชาชนที่พบเจอช้างป่ากำลังจะออกจากป่าก็สามารถถ่ายรูปผ่านทางแอปพลิเคชัน ซึ่งจะบอกพิกัดชัดเจนส่งไปให้เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการผลักดันช้างป่าอีกต่อหนึ่ง” นายจงดลลักษ์กล่าว

ระหว่างคนกับช้าง เราจะไม่เลือกว่า จะเอา หรือ ไม่เอาอะไร

เพราะเราเลือกที่จะเอาทั้ง 2 อย่าง และเรามีวิธีการจัดการที่จะเลือกทั้งคู่ได้...

ชุดีมา นุ่นมัน

